

Sexuální život ve starém Peru

Eva Farfánová Barriosová



Ožehavé téma
poprvé bez
předsudků



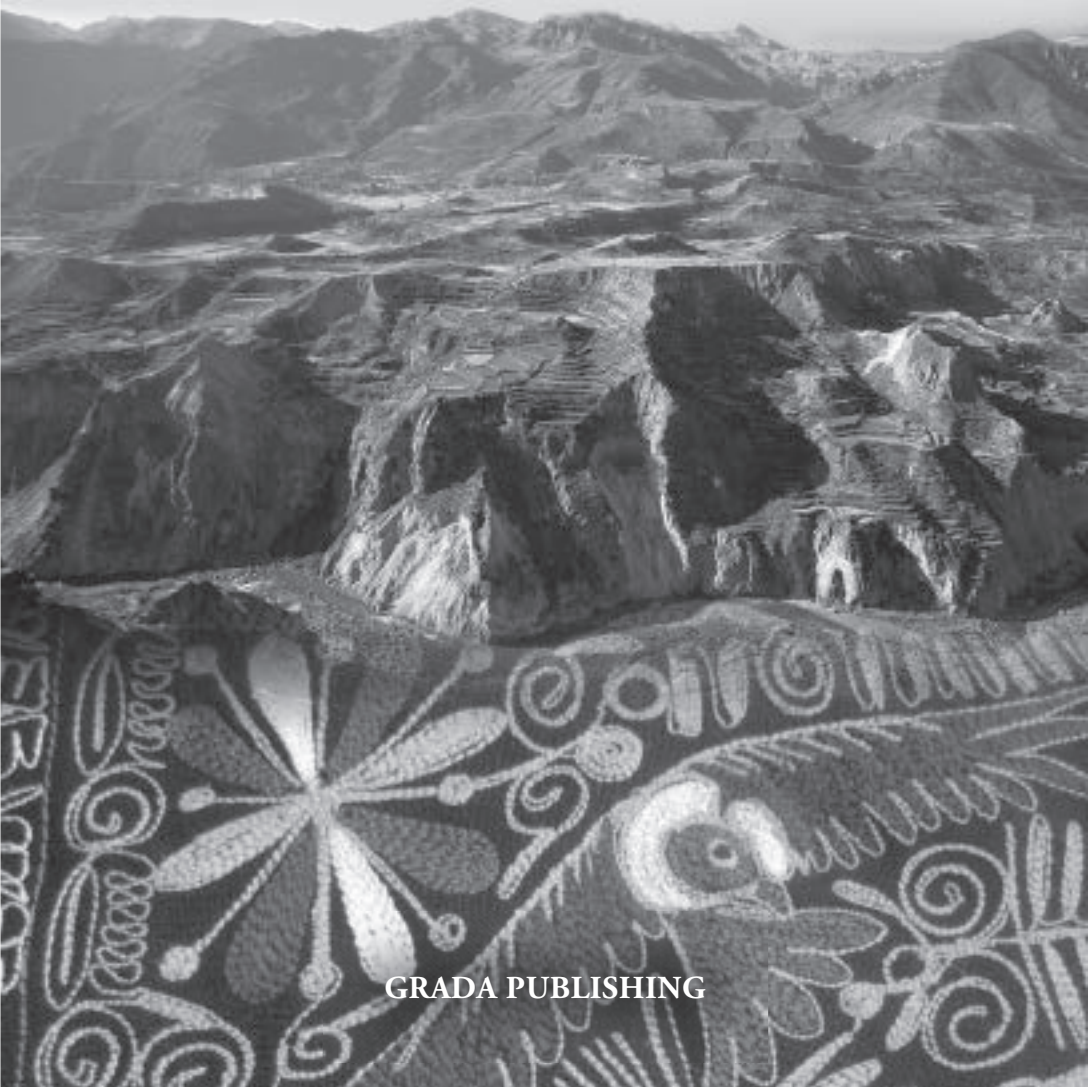
Pachamama, Matka Země, je věčná. Existovala vždy, už v dobách, kdy nic jiného nebylo. Je to mocný ženský princip, jenž dává život, je to počátek i konec všeho živého. Samotná Země ale nebyla vždy živá. Na úsvitu času to byl jen kus vyprahlé, suché skály, ztracený ve vesmíru. Pak se ale probudila. Když přišel čas, velmi si přála plodit. V jejích útrobách se vše hýbalo a vřelo a stravoval ji plamen dychtivosti. Byla však neplodná. Tehdy si toho všiml bůh Ti Ti, dvojité Slunce, jenž pobýval v Hanan Pacha, světě nahoře, a poslal ji *kamaquen*, své semeno. Do vnitřností Pachamamy pronikla kometa zvaná Aqo Chinchay a uložila v ní semeno, které ji oplodnilo, aby z ní mohl vzejít nový život.

Od té doby je každý rok Pachamama znovu oplodňována semenem boha Slunce. Dochází k tomu v období zvaném *qapaq sitwa*, jež odpovídá našemu měsíci srpnu. Tak se znovu a znovu, rok co rok obnovuje nekonečný cyklus početí nového života.

Incká legenda

Sexuální život ve starém Peru

Eva Farfánová Barriosová



GRADA PUBLISHING

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Eva Farfánová Barriosová

Sexuální život ve starém Peru

Vydala Grada Publishing, a.s.

U Průhonu 22, Praha 7

obchod@grada.cz, www.grada.cz

tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400

jako svou 5562. publikaci

Odpovědný redaktor Petr Somogyi

Grafická úprava a sazba Q point

Fotografie Eva Farfánová Barriosová

Počet stran 144 + 16 stran barevné přílohy

První vydání, Praha 2014

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.

© Grada Publishing, a.s., 2014

Cover Design © Q point, 2014

Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků.

ISBN 978-80-247-5012-5 (tištěná verze)

ISBN 978-80-247-9300-9 (elektronická verze ve formátu PDF)

ISBN 978-80-247-9301-6 (elektronická verze ve formátu ePub)

Obsah

Předmluva.....	7
I. Rituály plodnosti ve starém Peru	8
Země pouště a hor	10
Pod vlivem mořských proudů	12
Rituály plodnosti.....	15
II. Studium sexuality.....	19
Nežádoucí erotická keramika.....	19
Etnohistorické prameny.....	22
Etnografické prameny	23
III. Od Mochiků k Inkům	28
Chavínská kultura: tajemní bohové.....	31
Mochikové: nejslavnější erotická keramika	34
Sexuální motivy v dalších kulturách starého Peru	41
Incká civilizace	48
IV. Keramika se sexuálními motivy	58
Heterosexuální soulož.....	59
Sexuální provinění.....	63
Masturbace	64
Homosexualita	65
Hermafroditismus a gynekomastie	66
Zoofilie	66
Sex v posmrtném životě.....	67
Sexualita bohů.....	70
Soulož zvířat	72
Zobrazování genitálií.....	74



V. Falický kult	80
VI. Sexualita v době Inků.....	83
Počátek milostného života.....	85
Manželství.....	89
Polygamie.....	98
Acclas	102
Incest	105
Prostituce	106
Polyandrie.....	107
Homosexualita	108
Sexualita bohů.....	111
VII. Těhotenství a porod.....	115
VIII. Prostředky k regulování pohlavní činnosti	117
IX. Pohlavní choroby.....	119
X. Sexualita jako součást společenského řádu	121
Předíncké Peru	121
Incké období.....	124
Situace v době španělské kolonizace	130
Slovníček.....	137
Poznámka k výslovnosti vlastních jmen	140
Literatura	141



Předmluva

Byla jednou jedna česká holka, která se ve třinácti letech zamilovala do archeologie a dělala vše, co bylo v jejích silách, aby svého cíle dosáhla. Seznámila se také s prehistorií Ameriky a zaujaly ji dávné vyspělé civilizace tohoto kontinentu. Začala se učit španělsky a hledat všechnu dostupnou literaturu na toto téma. Nebylo toho mnoho. Pár knih od tehdejších cestovatelů, kteří strávili v nějaké zemi dva týdny a již se považovali za odborníky, nebo bláznivé teorie Ericha von Dänikena a jemu podobných. Četlo se to hezky, ale kolik z toho byla pravda?

Na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze začala studovat prehistorii a národopis. Bohužel indiáni zůstávali stejně daleko a stejně neznámí jako dříve. Pak se ale její život radikálně změnil. Potkala ne krásného prince, ale peruánského hochu, a její osud byl zpečetěn. Konala se svatba a ona pokračovala ve svých studiích na Brigham Young University v Utahu, USA. Zde se již dozvěděla o indiánech mnohem více. Bylo to sice velmi zajímavé, ale pozornost se soustředila na archeologii Spojených států a Mexika. O Jižní Americe se mluvilo velice málo. A tak se po několika letech přestěhovala s manželem do jeho vlasti, Peru, a tam na Univerzitě svatého Marka konečně mohla studovat to, co ji tolik let lákalo: dávné Inky a jiné předincké civilizace.

Není to pohádka, je to kus mého života. V Peru jsem prožila dvacet osm let. Několik let jsem pracovala na archeologických výzkumech, především jsem ale působila mnoho let jako profesorka na dvou univerzitách v Limě. Od konce roku 2001 znovu žiji v Praze a ráda bych co nejvíce přiblížila krásy Peru a jeho historii českým čtenářům, protože opravdu stojí za to.

Na následujících stránkách chci ukázat, že dávní obyvatelé Peru nebyli nemravní ani zvrhlí lidé, ale že pohlavní styk byl součástí rituálů, jež jim měly pomoci přežít v obtížných a často nehostinných přírodních podmínkách. A jestli si i přesto někdo bude nadále myslet, že byli necudní a nemravní, měl by se zamyslet nad tím, co si asi archeologové za tisíc let budou myslet o lidech z konce 20. a počátku 21. století. Nedopadli bychom mnohem hůř?

Eva Farfánová Barriosová



I. Rituály plodnosti ve starém Peru

Sexualita byla v naší křesťanské společnosti dlouho předmětem omezení a zákazů. Není to ještě tak dávno, co se o sexu hovořilo jen potichu, protože se považoval za tabu, a lidé, kteří o něm hovořili otevřeně, za nemorální. Ale nebylo tomu tak vždy. Na počátku lidských dějin byla úloha ženy jako udržovatelky rodu velmi důležitá. Známe malé sošky žen objemných tvarů, takzvaných venuší, jež byly symboly plodnosti. Archeologové je našli v lokalitách z doby kamenné v různých částech světa. Byly součástí rituálů, které měly zajistit nejen růst a pokračování rodu, ale i plodnost a hojnost lovných zvířat, na nichž záviselo přežití tehdejších lidí.

Obdobné procesy se odehrávaly i na americkém kontinentu. Na území dnešního Peru malovali již před více než deseti tisíci lety lovci divokých lam na skalní stěny scény z lovu těchto zvířat. Objevují se v nich i březí samice a muži se zdůrazněnými genitáliemi. Tyto malby byly součástí magických rituálů, jejichž cílem bylo zajistit dobrý lov a zplodění dostatečného počtu zvířat důležitých pro přežití.



Souložící heterosexuální pár. Malba na nádobě kultury Nazca.



Lidé již od počátku historie vědí, že sexuální požitek může znamenat i oplodnění, početí nového života. Je k tomu ovšem zapotřebí samec a samička, muž a žena. Početí a zplodění bylo řízeno neviditelnými nadpřirozenými bytostmi, které dávní obyvatelé Peru přestěhovali do oblasti mýtů. Věřili, že existuje nadpřirozený pár, jenž usměrňuje pložení všech živočišných druhů, stejně jako klíčení a růst rostlin. Bohyně-žena symbolizovala úrodnou zemi, která zajistila obživu jenom tehdy, když byla oplodněna vodou boha-muže. Tak vznikly rituály zabezpečující hojnost rostlinných i živočišných druhů, na nichž závisel další osud lidí.

Podle pověstí Pachamama zplodila první lidi, kteří vyšli na tento svět z jejich útroby, čili z jeskyní a jezer. Zároveň zajišťovala úrodu na polích a množení domácích zvířat – právě díky oplodnění Illapou. I ona, stejně jako její mužský protějšek, dostala v různých regionech dnešního Peru různá jména: v provincii Huarochirí, nedaleko Limy, jí říkali Chaupiñanca, ve střední části pobřeží Urpihuachac, v kraji Huamachuco v severním Peru zase Guagalmojon. Záznamy španělských augustiniánských mnichů popisují její sochu jako ženu s odkrytými genitáliemi.

Pachamamu lidé velmi často vyobrazovali na keramice i jiných materiálech, aby si tak zajistili hojnost pro ně důležitých plodin: archeologické nálezy nabízejí příklady bohyně ve formě kukuřičného klasu nebo brambory. Někdy mají tyto plodiny antropomorfní tvar; jindy jsou znázorněny během aktu oplození člověku podobnou nadpřirozenou bytostí.

Země pouště a hor

Na území dnešního Peru byly tyto rituály velmi časté a hrály v životě tehdejších lidí významnou úlohu. V celé zemi je totiž velmi málo půdy vhodná k zemědělství. Po celé délce pobřeží Tichého oceánu, to znamená v pásu dlouhém více než tři tisíce kilometrů, se rozkládá neútesná vyprahlá poušť. Na severu, v provincii Sechura, dosahuje šířky až sto sedmdesáti kilometrů. U hlavního města Limy, ve středu pacifického pobřeží Peru, nepřesahuje šířku třiceti kilometrů, ale jižněji, u města Ica, se zase rozšiřuje na sedmdesát kilometrů. Blízko města Arequipa, kde svahy And dosahují až k moři, poušť místy mizí, ale pak se zase objevuje u města Moquegua a bez přerušení pokračuje do Chile. Je to jedna z nejsušších pouští na světě, protože na některých místech nespadla ani kapka vody více než sto let.

Poušť je zbrázděna asi padesáti řekami stékajícími po západních svazích And do Tichého oceánu. Většina z nich je ale po většinu roku skoro nebo úplně vyschlá. Voda v nich proudí jen od konce listopadu do března, kdy je v horách období dešťů. Už před téměř pěti tisíci lety začali obyvatelé těchto krajů budovat podél řek celé sítě zavodňovacích kanálů, v jejichž stavbě se stali opravdovými mistry. Těmi přivedli životodárný element na políčka v okolních údolích. V pozdějších dobách propojovaly komplexní systémy kanálů i několik údolí.

Východní strana pouště dosahuje až k západním svahům And. Hory tu sahají až do výšky skoro sedmi tisíc metrů. Je to holá, drsná krajina, svou mohutností a majestátností však budí respekt. V každém údolí teče řeka, kolem je bujná vegetace a obdělávaná pole. Teprve s rostoucí nadmořskou výškou rostlinstvo ubývá, nad třemi tisíci pěti sty metry nad mořem pak úplně mizí.

Nejhustěji osídlená horská oblast, takzvaná *quechua*, se nachází ve výšce mezi dvěma tisíci pěti sty a třemi tisíci pěti sty metry. Je to polosuchý kraj, kde prší jen několik měsíců v roce, od listopadu do března, mnohdy ani to ne. Horská údolí jsou úzká a protékají jimi řeky a potoky, které mají v suchých měsících jen málo vody. Tato oblast je ale ze zemědělského hlediska v celé zemi nejprůhodnější. Zdejší podmínkám se přizpůsobily jak plodiny z nižších, tak i z vyšších poloh a lidé zde mohou sklízet úrodu v různých měsících roku. Je všeobecně známo, že obyvatelé této ekologické zóny měli vždy tu nejlepší výživu v zemi.

Nejdůležitější plodinou tu vždy byla, a stále zůstává, kukuřice, která se konzumuje jak čerstvá, tak i sušená nebo mletá na mouku. Následují nejrůznější druhy brambor a další původní rostliny jako arracacha (*Arracacia Xanthorrhiza*), ze které se konzumují nejen hlízy, ale i stonky a listy, kiwicha (*Amaranthus caudatus*), velmi výživná obilnina, z níž se požívá nejen zrno, ale i listy, různé druhy fazolí, jež se sejí mezi kukuřici, kterou zásobují množstvím dusíku. Sklízí se i všemožné druhy místního ovoce.

Úrodné půdy je zde samozřejmě velice málo. V minulosti se proto využíval každý čtvereční metr. Rolníci obdělávali hlavně dna údolí a jejich svahy. I dnes můžete v Andách vidět políčka rozprostřená jako kapesníky na svazích, kam se nedostane žádné tažné zvíře, dovezené sem Evropany. Proto – stejně jako před několika tisíci lety – je lidé obdělávají jen jakýmsi rýčem, který po staletí prakticky nezměnil podobu. Kromě toho na horských svazích vytvářeli rozlehlé umělé terasy, zvané *andenes*, kam navezli úrodnou hlínu a pěstovali zde i velmi náročné plodiny, které zavlažovali složitým systémem kanálů, protože deště byly v některých letech hojné, jindy naopak vzácné.

Východní svahy And, které se svažují do amazonské nížiny, jsou úplně jiné. Na této straně hor hodně prší, prakticky celý rok, jen od června do října je srážek méně. Je zde stále teplo, průměrná roční teplota se pohybuje mezi 22 a 25 °C, a tak jsou svahy hor pokryté bujnou vegetací a mnohdy neproniknutelnými pralesy, které na některých místech dosahují až do výšky dvou tisíc osmi set metrů. Je to vysoký prales. Všechno zde bují a roste samo, všude je plno květů, různých

plodů a rozličných vůní, daří se zde všem subtropickým plodinám. V této oblasti se neprováděly prakticky skoro žádné archeologické výzkumy, proto o jejím osídlení v minulosti nevíme téměř nic.

Pod vlivem mořských proudů

Proč jsou zde ale takové rozdíly? Podle zeměpisné polohy by tato oblast měla mít tropické klima, stejně jako třeba části Brazílie, ležící ve stejné zeměpisné šířce. Důvodem je studené moře. Podél západního pobřeží Jižní Ameriky teče, jako mohutná řeka, Humboldtův proud, dnes také často zvaný Peruánský proud. Přichází z ledové Antarktidy, a proto je velmi studený. V severním Peru dosahuje až do kraje Piura, kde se stáčí k západu. Pro moderní vědu ho objevil německý vědec Alexander von Humboldt, když u přístavu Callao měřil teplotu vody v oceánu a zjistil, že je o mnoho stupňů nižší, než by v této zeměpisné šířce měla být. Samozřejmě místní tento proud znali již od dávných dob a také ho využívali.

Toto studené moře ovlivňuje teplotu vzduchu; ta je zde mnohem nižší, než je v krajích nacházejících se několik málo stupňů pod rovníkem obvyklé. V Limě a ve všech městech na jižním a středním pobřeží země i v tamějším létě, tedy od půlky prosince do března, přesahuje jen ve výjimečných případech 26 °C. Člověk se ale cítí jako ve skleníku, je tíživě horko, dusno a těžko se dýchá, takže nikdo nemá chuť vyvíjet nějakou aktivitu. V zimě, od června do září, teplota naopak klesá až na 13 °C nebo 14 °C. Není to bůhvíjak nízká teplota, v Evropě je docela příjemná, ale zde, kde vlhkost vzduchu dosahuje během zimních měsíců devadesáti devíti procent, se snáší hůře. Člověk se cítí, jako by byl neustále ponořený do vody. A i když se nám to může zdát nepochopitelné, tak jedenáct zeměpisných stupňů na jih od rovníku se lidé navlékají do svetrů, bund a dlouhých kabátů. Slunce se objeví jen málokdy a jak říkají zdejší lidé, „nebe je šedivé jako břicho osla“. Jen na severu, v okolí měst Piura a Tumbes, kam již vlivy Humboldtova proudu zasahují jen mírně nebo vůbec ne, najdeme subtropické podnebí.

Charakteristický je kontrast mezi vysokou vlhkostí a vyprahlostí půdy. Prší zde velmi málo, nejvyšší hodnoty ročních srážek dosahují

51 mm, ale jenom na některých místech. Jinde, jako například na poloostrově Paracas, nezapršelo již mnoho desítek let. V zimě, kdy se slunce objevuje velmi sporadicky, tato země pije jenom z ranní mlhy, která se v blízkosti hor mění na jemné mrholení – to stačí, aby se od června do října pastviny na jinak holých západních svazích And zazelenaly. Ve výšce tří set metrů nad mořem začíná jakýsi polštář věčné mlhy, která zakrývá třpyt hvězd. V létě tento polštář vystupuje do větších výšek a hnán větrem odplouvá na východ k horám. Samozřejmě si všechnu vodu bere s sebou.

Humboldtův proud však není jediný, který omývá peruánské břehy. Od severu přitéká ještě teplý proud, který peruánští geografové označují jako El Niño. Je to tropický rovníkový proud, tekoucí jako řeka Tichým oceánem od západu k východu a narážející na břehy jižního Ekvádoru a severního Peru. Zde se stočí jižním směrem a na úrovni města Piury, asi devět set kilometrů severně od Limy, se obrací zpět na západ. S teplou vodou se dají do pohybu i masy teplého vzduchu, které se střetávají s vrstvami studeného vzduchu z And a způsobují silné deště. Pasátní větry, vanoucí od východu k západu, jindy sloužící jako brzda, se oslabují a nemohou tak zabránit přílivu teplého vzduchu.

A proč se tento teplý proud jmenuje El Niño, ve španělštině „dítě“? Vysvětlení je jednoduché. Nazvali ho tak rybáři ze měst Tumbes, Paity a Piury na severu Peru, protože se k západnímu pobřeží Jižní Ameriky dostává právě v období Vánoc. V těchto zemích se Ježíšek označuje jako božské dítě – tak proto El Niño.

El Niño přitéká každoročně, ale některé roky se projevuje s větší silou, a tak jeho vliv trvá asi čtyři měsíce, hlavně na pobřeží Peru a Ekvádoru. Otepluje totiž vodu u pobřeží těchto dvou zemí až o 10 °C. Ohřívá se nejen voda, ale také vzduch, což způsobuje náhlé změny počasí na západní straně And. Má vliv na teplotu, sluneční světlo, atmosférický tlak, vítr, na stupeň vlhkosti, tvorbu mraků a mořské proudy. V těchto letech se proto již nemluví o proudu, nýbrž o fenoménu El Niño.

Ve většině případů jeho přítomnost není ani příliš cítit, jenom léto je teplejší a na severu země trochu více prší. Ale jednou za čas, přibližně za patnáct až osmnáct let, El Niño udeří s ohromnou silou. Teplota vody u středního peruánského pobřeží vzroste až o 7 °C. Tato

Toto se odehrává v severním a středním Peru. Ale co se děje na jihu? Tam můžete zažít pravý opak. V horách je vždy na začátku roku období dešťů, ale během nadvlády jevu El Niño tam panuje naopak strašlivé sucho. V letech 1982–1983 poklesly dešťové srážky v oblasti kolem jezera Titicaca jen na třetinu hodnoty z jiných let; řeky vyschly, nebyla žádná úroda. Bylo zničeno 93 % úrody brambor a 80 % úrody ječmene a quinoj (*Chenopodium quinoa*). Neúroda postihla 95 % všeho obyvatelstva kraje. Bída byla taková, že lidé v zoufalství nabízeli na prodej i své děti.

Podle názoru mnoha vědců pak byl i zánik říše Huari uspišen těžkým a dlouhým suchem v Ayacuchu a pravděpodobně v celé oblasti jižních peruánských And, které bylo důsledkem silného působení jevu El Niño. Kolem roku 1330 byla rovněž zaplavena lokalita Batán

Grande u dnešního Chiclaya. Neznáme přesně rok, kdy k povodni došlo, je to však zřejmě první důsledek jevu El Niño, o němž máme písemný doklad: v roce 1586 ho popsal španělský kronikář Cabello de Balboa.

Rituály plodnosti

V peruánské historii byla a stále je velmi důležitá voda. Na vodě závisí, jaká bude úroda nebo zda budou lidé trpět hladem. Stále se musí obávat, že jí nebude dostatek, protože v horách bude pršet jen velmi málo – nebo naopak bude pršet příliš a veškerá úroda bude zničena. Proto bylo ve všech dobách hlavní starostí obyvatel pobřeží i hor zajištění dostatečného množství vody.

Tyto starosti o vodu vedly ke vzniku složitého magického systému a komplikovaných rituálů. Nadpřirozené síly měly být lidem nakloněny, měly jim pomoci k dobré úrodě a k hojnosti domácích zvířat a zajistit tak dostatečné množství potravy potřebné k přežití člověka. Součástí této magie byly i rituály sexuální povahy. Můžeme tedy prohlásit, že staří Peruánci považovali sexualitu za ekonomický prostředek, který byl aktivován magií.

V praxi to můžeme vidět, když si prohlédneme nástroje a pomůcky užívané během rituálů a obřadů k podnícení plodnosti. Patří mezi ně i slavná mochická keramika, mnohými označovaná jako erotická, která zobrazuje sexuální spojení muže a ženy. Dalším příkladem jsou malé keramické nádoby představující muže s předimenzovaným penisem, kde je k pití určen přímo otvor močové trubice. Výška nádoby (a tedy tohoto muže) však nikdy nepřesahuje dvacet centimetrů. Kdyby hrnčič vymodeloval penis přiměřený velikosti muže, tak by se magický účel – vzít penis do úst – nemohl naplnit. Jiná zobrazení penisu v keramice otvor na pití nemají, všechny ale dokládají, že součástí rituálů magie plodnosti byl i falický kult.

Veškerá tato vyobrazení částí těla a aktivit, které si dnes spojujeme se sexem, mají tedy náboženský a magický charakter. Předměty nebyly vyrobeny pro erotické nebo obscénní účely, ani proto, aby demonstrovaly zvrácenost nebo neřesti dávných obyvatel Peru. Plození a magie

Nesmíme si ale myslet, že všechny dávné kultury v Peru zobrazovaly na keramice či jiných materiálech výhradně sexuální tematiku. Je tomu spíše naopak, ve většině případů jsou postavy znázorněny bez pohlavních orgánů, pravděpodobně jako důsledek různých náboženských příkazů a zákazů.

Spondylus sp. je velká ostnatá mušle, krásné růžové až červené barvy, v Peru již po staletí známá pod jménem *mullu*. Jakmile se v hojném počtu objeví v oceánu na jih od Tumbezu nebo až u Piury, je to signál, že teplota vody se zvýšila a blíží se El Niño, a tím pádem i katastrofa pro zemědělství. Pro obyvatelstvo dnešního Peru byla proto kontrola *mullu* odpradávná velmi důležitá, protože umožňovala plánování zemědělských prací.

Mullu bylo také oblíbenou potravou bohů. Francisco de Ávila, kněz ve vesnici Huarochirí ve středních peruánských Andách, zaznamenal již někdy kolem roku 1598, že Macahuisa, syn boha Pariacacy, odmítl jídlo, jež mu nabízel sám inka, že on takové věci nejí. „*Mulluqta apamuy!*“ řekl, „Rozkaž, ať mi přinesou *mullu!*“ A když mu je donesli, pozřel mušle s takovou chutí, že mu skřípaly mezi zuby.